

інтеграційній основі / І.О.Іуртищева // Економіка АПК. – 2009. - №9. – С. 39-43.

7. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку/ Ю.Ф.Мельник, П.Т.Саблук // Економіка АПК. – 2009. - №1. – С. 3-15.

8. Сіренко Н.М. Управління інноваційною системою аграрного підприємства / Н.М.Сіренко // Економіка АПК. – 2009. - №9. – С. 43-46.

УДК 338.434:631.11

КАЛАМАН О.Б., асистент, ДЖЕВАНІ Ю.М., студ.
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У даній статті розглядається питання пошуку нетрадиційних джерел фінансування підприємств АПК та характеризується їх стан щодо залучення грошових коштів у відповідну галузь.

Ключові слова: фінансовий лізинг, факторингові операції, форфейтингові операції, венчурний капітал

In this article the question of untraditional sourcing AIC enterprises search is examined and their state is characterized in relation to draw to money in the proper industry.

Key words: financial leasing, factoring operations, forfeiting operations, venture capital.

Вступ. Продовольча безпека України і соціальна захищеність населення визначаються рівнем функціонування пріоритетних галузей вітчизняної економіки, однією з яких є сільське господарство. У процесі ринкових трансформаційних перебудов більшість суб'єктів аграрного ринку постали перед проблемою недостатнього самофінансування, що й обумовило активну участь держави у розвитку галузі через надання фінансової підтримки сільськогосподарським підприємствам у вигляді бюджетного фінансування, пільгового оподаткування та кредитного забезпечення. Незважаючи на значне збільшення обсягів бюджетного фінансування сільського господарства у період 2000-2006 років (з 477 млн. грн. у 2000 р. до 6 млрд. грн. у 2006 р., тобто більш як у 12 разів), у 2009 році спостерігається зменшення фінансування на 16,2% у порівнянні із 2008 роком (5,9 млрд. грн. порівняно із 6,8 млрд.). Збитковими залишаються понад 32% сільськогосподарських підприємств, що свідчить про невідповідність обсягів фінансування із потребами підприємств. Проблема ускладнюється виконанням Україною інтеграційних вимог, які висуває світове співтовариство. Вони полягають у необхідності трансформації державної фінансової підтримки агропромислового виробництва, що може негативно позначитись на

конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції. Така ситуація вимагає нових підходів до питання пошуку альтернативних джерел фінансування, окрім акумуляції власних коштів та державного фінансування.

Питанню ступеня державної фінансової підтримки сільського господарства присвячено праці провідних вітчизняних політиків і вчених економістів-аграрників, серед яких П.І. Гайдуцький, В.П. Галушко, І.М. Демчак, М.Я. Дем'яненко, С.М. Кваша, І.Г. Кириленко, П.А. Лайко, В.Я. Месель-Веселяк, О.М. Могильний, М.В. Полозенко, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, О.М. Шпичак.

Вагомий внесок у розвиток теорії, методології, історії становлення та формування систем обліку і контролю, фінансування підприємств сільського господарства зробили відомі вітчизняні й іноземні вчені: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бугинець, Є.В. Калюга, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, І.В. Малишев, Н.М. Малюга, Р. Манн, П.П. Німчинов, Т.П. Остапчук, О.М. Петрук, М.С. Пушкар, С.В. Свірко, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Л.М. Трохименко, В.Г. Швець, В.О. Шевчук.

Проте, невирішеними і такими, що потребують висвітлення, залишаються питання впровадження нетрадиційних джерел фінансування для гідного розвитку підприємств. Невирішеність таких питань і обумовлює актуальність обраної теми статті.

Постановка завдання. Метою написання статті є обґрунтування переваг та недоліків різних методів фінансування підприємств сільського господарства. Для досягнення мети будуть розглянуті наступні питання:

- якість фінансування підприємств АПК із державного бюджету;
- можливість використання кредитів для подальшого розвитку підприємств;
- переваги та недоліки нетрадиційних для України джерел фінансування.

Об'єктом дослідження є фінансові операції, пов'язані з надходженням і використанням грошових коштів з різних джерел сільськогосподарськими

підприємствами. Предметом дослідження є сукупність теоретичних аспектів джерел фінансування та їх практичне втілення у життя.

Інформаційною базою роботи є нормативно-правові акти, що регулюють питання розвитку аграрного сектору і контролю фінансово-господарської діяльності; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та з'їздів з проблем фінансування підприємств АПК; статистичні дані державних органів.

Результати. Розвиток агропромислового виробництва в Україні залежить від ефективного його фінансування. Але фінансування діяльності підприємств агропромислового сектору здійснюється з урахуванням специфіки функціонування цієї галузі, яка визначається сезонністю виробництва; тривалим періодом відтворення основних засобів; наявністю значного часового інтервалу між періодами здійснення витрат та отримання кінцевих результатів; безперервністю виробничих процесів; використанням у якості засобів та предметів праці живих організмів, які підпорядковані, у першу чергу, біологічним законам відтворення; залежністю результатів діяльності підприємств та відповідно джерел фінансування від впливу природно-кліматичних умов; необхідністю кредитного забезпечення операційної діяльності та подальшого успішного розвитку суб'єктів господарювання як наслідку впливу попередньо зазначених факторів [1]. Спираючись на Звернення Всеукраїнського союзу сільськогосподарських підприємств до Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховної Ради України, та Голови Національного банку України від 15 липня 2009 року, в якому зазначається: «...недофінансовані на 200 млн. гривень програми, передбачені Державним бюджетом України. Стимується робота Аграрного фонду, який має на рахунку 610 млн. грн., проте не може проводити в повному обсязі заставні операції із зерном нового урожаю та закупівлі до державного резерву тому, що Держказначейство не випускає коштів. Відсутнє кредитування господарств. Зокрема, не надійшли, як це передбачалося Урядом, 1 млрд. грн. банку «Аваль»...» [2], можна казати про те, що проблема фінансування, а точніше недофінансування є дуже актуальною для аграріїв України в даний період.

Проблема із фінансуванням сільського господарства потребує не лише великої уваги з боку державних органів, а й участі у його функціонуванні із боку приватних кредитних структур. Для вирішення проблеми слід використовувати різні методи вливання коштів у дану сферу.

Серед основних проблем фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств можна виділити:

- зменшення обсягів державної підтримки сільського господарства, що не забезпечує нормальне функціонування аграрного виробництва;
- недоступність кредитних ресурсів через високі відсоткові ставки та відсутність заставного майна для ведення не лише розширеного, а й простого відтворення;

- відсутність надійних гарантій повернення інвестицій та кредитів через збитковість підприємств;
- неврахування сезонності робіт, що фактично підсилює диспаритет цін;

· відсутність механізму швидкого і надійного доведення державних фінансових ресурсів до аграрних підприємств (ці ресурси «прокручуються» у комерційних банках не на користь селян);

- немає глибокого та надійного контролю з боку державних структур за цільовим використанням коштів за призначенням.

Джерелами фінансування підприємств аграрного сектору економіки виступають державні кошти, власні фінансові ресурси підприємств та кредитні ресурси та інвестиції.

Необхідність державного фінансування зумовлена зниженням купівельної спроможності населення, що обмежує можливості підняття цін на сільськогосподарську продукцію; відставанням України від розвинутих країн за рівнем науково-технічного прогресу, передових технологій тощо; потребою в інвестиціях для підтримки родючості ґрунту; низькими рівнями розвитку інфраструктури сільської місцевості; розривом сталих економічних і технологічних зв'язків між різними сферами агропромислового комплексу.

Одним з основних джерел фінансування сільськогосподарського виробництва залишаються власні кошти підприємств. До них відносяться нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Але для нормального відтворення основних засобів рівень амортизаційних відрахувань, який закладається в собівартості продукції, є недостатнім.

Щодо кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, то аналіз кредитних правовідносин в аграрному секторі економіки свідчить, що комерційними банками не враховується специфіка сезонності сільського господарства. До цього часу сільськогосподарським товаровиробникам, як правило, продовжують надаватися короткострокові кредити, в результаті чого штучно створюються умови неплатоспроможності. До того ж, банки у кредитуванні надають перевагу підприємствам переробної промисловості. Це зумовлюється невідповідністю сільськогосподарських товаровиробників вимогам банків (відсутність застави, збитковість тощо).

Зважаючи на те, що в даний час у світі панує криза, розраховувати на покращення стану у сільському господарстві за рахунок фінансування державою або отримання кредитів на прийнятних умовах дуже важко. Тому підприємцям у даній сфері треба шукати нетрадиційні для вітчизняної економіки джерела фінансових ресурсів. До нетрадиційних джерел фінансування можна віднести:

- фінансовий лізинг;
- факторинг;
- форфейтування;
- використання венчурного капіталу.

Актуальність розвитку лізингових відносин в Україні обумовлена незадовільним станом матеріально-технічного забезпечення підприємств, а найбільше це проявляється в аграрному секторі. Та

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ

така форма залучення аграрними підприємствами додаткових фінансових ресурсів має обмежений характер і не відіграє поки що вагомої ролі у підвищенні рівня їх механічної оснащеності. Це спричиняється зокрема недосконалістю законодавства про лізинг, монопольним становищем лізингодавців на ринку лізингових послуг, слабким фінансово-економічним становищем багатьох

аграрних підприємств. Також велику роль у розвитку фінансового лізингу в Україні відіграє нестабільна ситуація в економіці та політиці.

Більшість підприємств-лізингодавців є іноземними інвесторами, і така хитка ситуація не приваблює їх для вкладання власних коштів у підприємства агропромислового комплексу.

Таблиця 1

Динаміка вартості чинних лізингових операцій в розрізі галузей у період 2008-2009 років

Галузі економіки	Перша половина 2008 року		Перша половина 2009 року		Зміни вартості договорів, млн. грн.
	Вартість чинних на кінець періоду договорів фінансового лізингу, млн. грн.	Питома вага, %	Вартість чинних на кінець періоду договорів фінансового лізингу, млн. грн.	Питома вага, %	
Харчова промисловість	140,1	5,99	235,5	7,08	95,40
Транспорт	657,8	28,14	1 440,80	43,34	783,00
Сфера послуг	98,1	4,20	117,3	3,53	19,20
Сільське господарство	844,4	36,12	751,1	22,59	-93,30
Хімічна промисловість	25,4	1,09	19,9	0,60	-5,50
Будівництво	100,3	4,29	99,3	2,99	-1,00
Добувна промисловість	68,3	2,92	100,4	3,02	32,10
Інші	403,1	17,24	560,2	16,85	157,10
Разом	2 337,50	100,00	3 324,50	100	987,00

Як видно із таблиці 1, сільське господарство посідає друге місце у питомій вазі лізингових операцій, але має саму негативну динаміку їх розвитку. Функціонування в аграрному секторі лізингових компаній, які в повному обсязі користуються коштами державного бюджету, стає неефективним. В майбутньому це може призвести до зростання лізингових ставок, що унеможливить розвиток даного виду фінансування у цій галузі.

На відміну від динаміки лізингових операцій, все більш позитивної динаміки набуває розвиток факторингу. Факторинг – це фінансування поставачань з відстроченням платежу, страхування ризиків, пов'язаних з відстрочкою платежу, а також

управління дебіторською заборгованістю [3]. Розвиток факторингу зумовлений прагненням підприємств до прискорення обігу коштів у розрахунках, скороченні коштів у дебіторську заборгованість і зменшенні обсягів неплатежів. На українському ринку факторингові послуги пропонують близько 20 банків, серед яких найбільшими операторами факторингових послуг фахівці називають «ГАС-Комерцбанк» і Укрсоцбанк, та спеціалізовані факторингово-інвестиційні компанії. Обсяг наданих факторингових послуг на вітчизняному ринку динамічно зростає, але останні 2 роки через кризу показники трохи знизилися (рис. 1) [3].

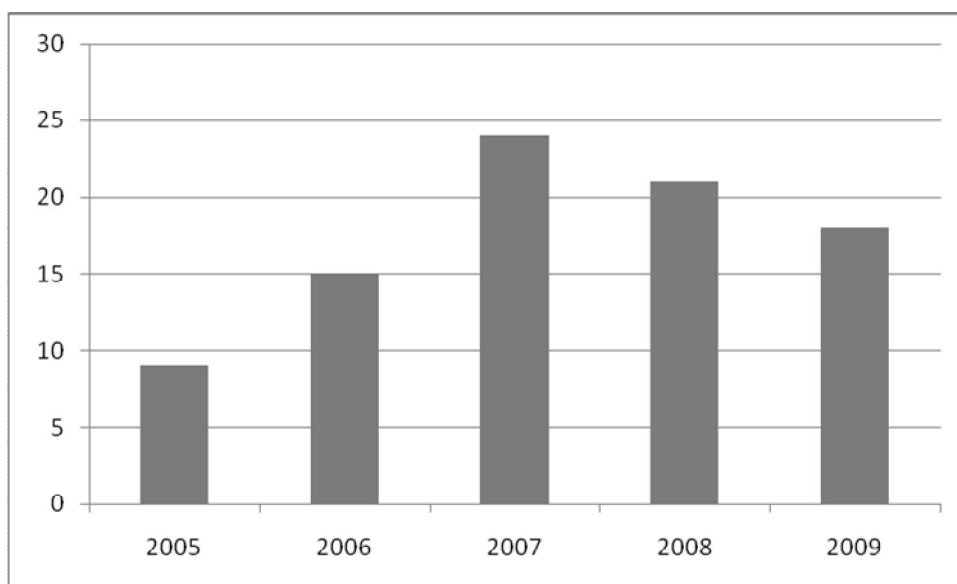

Рис. 1. Динаміка вартості укладених фінансовими компаніями угод факторингу, млн. грн.

Аналізуючи представлену динаміку, можна зазначити, що наявний сприятливий ґрунт для розвитку такого виду фінансування підприємств АПК.

Відношення обсягу наданих факторингових послуг до ВВП на вітчизняному ринку складає незначну величину 0,14%, але це співвідношення постійно зростає. На сьогодні обсяг послуг факторингу у країнах Європи складає до 10% ВВП. Розвиток факторингу стримується в Україні внаслідок існування певних перешкод у національному законодавстві, зокрема внаслідок неузгодженості нормативно-правових актів, що регулюють факторингові відносини в Україні.

Негативною рисою розвитку факторингових послуг в Україні є великий відсоток переуступлення боргу, котрий сьогодні застосовують фінансові установи у тарифах на обслуговування. У розвинених країнах вартість факторингу складає в середньому 1,5-2% від суми постачання, а в Україні середньозважений відсоток для ринку на сьогодні становить 70-80% від зазначених сум [3]. Тому суб'єкти господарювання надають перевагу класичному кредитуванню, де вартість послуг є нижчою. Але враховуючи положення комерційних банків та практично відсутнє державне кредитування в умовах кризи, послуги факторингу для підприємств сільського господарства стають все привабливішими.

Ще одним джерелом нетрадиційного для нашої країни фінансування підприємств є форфейтування. Форфейтинг – це кредитування постачальника шляхом купівлі векселів чи інших боргових зобов'язань [1].

Форфейтування є юридично найпоширенішим засобом рефінансування комерційного кредиту. Переваги його, особливо для сільськогосподарських підприємств-експортерів, пов'язані, у першу чергу, із повним перенесенням валютних, комерційних, політичних, переказних та інших видів ризику на форфейтера (банк), що робить форфейтування найкращим видом кредиту для продавця. Але в дійсності в Україні досить низький відсоток підприємств, які експортують свою продукцію, отже, низька кількість здійснюваних операцій форфейтингу. Це джерело є перспективним лише для великих підприємств, які мають міжнародні контракти.

Також для фінансування, розширення та розвитку своїх підприємств підприємці можуть використовувати венчурний капітал, тобто інвестиції через цінні папери від зовнішніх інвесторів. Хоча роль венчурного капіталу й зовнішніх інвестицій оцінюють неоднозначно, це необхідне джерело фінансування, яким ніколи не слід нехтувати. Структура інвестування венчурного капіталу у різні галузі промисловості наведена на рис.2.

Рис. 2. Структура інвестування венчурного капіталу у галузі економіки України

Як видно з рис. 2, частка сільського господарства у інвестуванні венчурного капіталу є невеликою. Це пояснюється нестабільним положенням підприємств у даній галузі [4].

Для ефективного розвитку агропромислового комплексу необхідно в першу чергу вирішити проблему фінансування сільськогосподарських підприємств. При виборі будь-якого зовнішнього джерела фінансування підприємцю слід зважити всі ризики, що виникають у зв'язку із таким залученням. Виходячи з того, що в Україні у теперішній час розмір державного фінансування та кредитів банків досить обмежений, залучення нових джерел є єдиним виходом для аграріїв.

Висновки. У даній статті розглядалося актуальне на даний момент питання пошуку

нетрадиційних джерел фінансування підприємств АПК, так як саме вони знаходяться у найбільш скрутному положенні щодо залучення грошових коштів у свою сферу. Кожне підприємство в умовах ринкової економіки самостійно приймає рішення щодо залучення тих чи інших джерел фінансування, бо кожний з них має «підводні камені». Фінансистам сільськогосподарської галузі слід уважно вивчати кожен можливість використання тих чи інших джерел, обирати для свого підприємства оптимальний варіант. Адже фінансова стабільність є запорукою не тільки безперервного відтворення матеріальних ресурсів, але й виступає гарантією якості готової продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гривківська О.В. Джерела фінансування підприємств аграрного сектора економіки // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - 2004. - Вип. 4(35). - С.89-92.
- 2.Звернення Всеукраїнського союзу сільськогосподарських підприємств до всіх гілок влади [Електронний ресурс] / Карасик Ю.М., Козаченко Л.П., Томич І.Ф. // Режим доступу до ресурсу: http://www.vssp.org.ua/news/show_23
3. Склеповий Є.В. Ринок факторингових послуг в Україні // Склеповий Є.В.//Фінанси України. – 2005. - №9. – С. 109-115.
4. Урядовий портал – прямі іноземні інвестиції в Україну// [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=4753131&cat_id=3185542

